

Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında ki Öğrencilerin Benlik Saygılarının İncelenmesi

İsmail SEÇER¹Azmi B. İLBAY² İsmail AY³Muhammet ÇİFTÇİ⁴

Özet

Bu araştırmada yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan ikinci kademe öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin yaş, cinsiyet, öğrenim türü, akademik başarı ve disiplin cezası alıp almama değişkenlerine göre anlamlı farklılaşma gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma 2010-2011 eğitim öğretim yılında Erzurum'da ki yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan 428 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplamak için Piers ve Harris (1964), tarafından geliştirilen Çocuklarda özsaygı ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde t testi, tek yönlü varyans analizi ve Post Hoc LSD test tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin öğrenim türü, akademik başarı ve disiplin durumlarına göre anlamlı farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir.

Abstract

In this study, thesecond-tierregional boarding primaryschools, studentsare receiving education andself-esteemlevelsof age, gender, type ofstudy, academicachievement andsignificant differencesaccording to the variables whetheror not totakedisciplinary actionwere investigated.2010-2011 academicresearchintheregional boarding primaryschoolsare receiving educationin Erzurum,whichwas carried out on428students. Piersand Harristocollect data fromthe study(1964), developed by theself-esteemscale has been usedin children. T-testanalysis of the data, one-wayanalysis of varianceandLSDpost hoc testtechnique was used. Researchstudents'self-esteemlevelsas a result ofthe type oflearning, academicachievement andsignificant differenceswere identifiedaccording to theirdiscipline.

¹Atatürk Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı ismail.secer@atauni.edu.tr

²Sakarya Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

³Atatürk Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

⁴Atatürk Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

Giriş

Ülkemizde eğitim öğretim faaliyetleri çok çeşitli okul uygulamaları ile yürütülmektedir. Bunlardan biri de yatılı ilköğretim bölge okullarıdır. Yatılı ilköğretim bölge okulları buldukları yerleşim biriminde özellikle ikinci kademe de eğitim öğretim veren okul bulunmaması veya okulun bulunduğu ancak yeterli öğretmen bulunmaması durumunda eğitim öğretim çağında bulunan çocukların öğrenimlerini sürdürebilmeleri için belli bir merkezde kurulmuş olan ve yatılı olarak eğitim veren ilköğretim seviyesinde okullardır. Bu okullar yatılı nitelikte eğitim veren okullar olmaları sebebiyle hitap ettikleri yaş grubunda bulunan çocuklar 12-15 yaş grubunu oluşturmaktadırlar. Bu yaş grubu çocukların özellikle ergenlik yıllarının tam ortasına denk gelmesi nedeniyle ayrıca bir önem taşımaktadır. Yatılı okullarda kalan öğrencilerin bu ortamlara uyum sağlaması, yatılı eğitim öğretim görmeyen zorlukları ile mücadele edebilmesi ve başa çıkabilmesi, sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kurabilmesi ve akademik olarak başarı sağlaması hususunda bu öğrencilerin sahip olduğu benlik saygısının başlı başına önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Yatılı okullarda içine kapanık, pasif, girişken olmayan, kendine güveni ve öz saygısı düşük olan bir öğrencinin diğer öğrencilerin güdümüne girmesi veya özellikle son yıllarda eğitim sistemimizde çokça araştırmaya Çetinkaya, Nur, Ayvaz (2009), Özkan, Çiftçi (2010), Kartal, Bilgin (2008), konu olan akran zorbalığına maruz kalması ve kurban rolü üstlenmesi ve akademik olarak başarısız olması kaçınılmaz olabilir.

Baymur (1970), kişiliğin öznel yanını oluşturan, kendini görüş ve kavrayış tarzı olarak tanımladığı benliği, Kılıççı (2000), bireyin kendi fiziki ve sosyal çevresiyle olan etkileşimleri sonucusahip olduğu kendine ait bir takım duygu, değer ve kavramlar sistemi olarak tanımlamaktadır. Bu açıdan benlik yaşantılar sonucunda gelişen edindik bir yapıdır. Benlik dışarıdan gözleyene öznel ve hipotetik görünse de o kişinin realitesidir ve kişisel evrenin merkezidir. Benlik, çevrede mevcut her şeyin gözlenmesine, kavranmasına, yorumlanmasında kişisel çıkış noktasıdır.Özoğlu (1975), benliği, “bireyin kendiliğini, öz oluşunu, içinde yaşadığı çevreden ve diğer benlik veya benliklerden farklılaştıran temel ve belirgin özelliklerin dinamik bir biçimde birey tarafından soyutlanması” olarak tanımlamaktadır. Benlik; bireyin ne olduğu, ne olmak istediği ve çevresince nasıl tanındığı konularındaki bilinçliliğidir. Yani benlik; bireye çevresindeki olguları bilinçli olarak ayırt etme imkânı veren ve özü yalnızca insan ilişkilerinden oluşan kişilik kesimidir. Morganett (2005), benliği, kendini kabul duygusu, kişinin kendisine yönelik hoşlanma ve kişinin kendine yönelik öznel saygısının bir biçimi olarak tanımlamıştır.

Benlik, genel olarak benlik kavramı, benlik saygısı ve benlik tasarımı gibi değişik kavramlar ile de ele alınmaktadır. Benliğin duygusal boyutu olan *benlik-saygısı*, bireyin, kendisinin kim olduğu hakkındaki fikirlere sahip olmasının yanı sıra, kim olduğuyla ilgili duygulara da sahip olmasını içerir. Benlik-saygısı, benlik-kavramının tasvirine veya kısımlarına ilişkin hoşnutluk düzeyidir. Bizim önemimize, değerimize, özel oluşumuza dayanır. (Beane ve diğ., 1980; Hamachek, 1995).Ruh sağlığının bir göstergesi olan benlik saygısı, bir yeterlilik duygusu ve başarı için gerekli bir koşuldur (Karadağlı, 1992). Rosenberg (1965), benlik saygısını “bireyin kendisi ile ilgili yaptığı, sonrada bunu alışkanlıkla benimsediği değerlendirmeleri” olarak tanımlamaktadır. Benlik saygısının yönünün, bireyin kendine ilişkin yaptığı olumlu veya olumsuz değerlendirmeler sonucunda belirlendiği ileri sürülmekte ve eğer kişi kendini olumlu olarak değerlendiriyor ise benlik saygısıyüksek, olumsuz bir değerlendirme içindeyse benlik saygısının düşük olduğunu belirtmektedir (Akt. ankaya, 2007).

Yavuzer (1999)’e göre benlik saygısı, bireyin kendini değerlendirmesi sonucunda ulaştığı, benlik kavramının onaylanmasından doğanbeğeni durumudur. Coopersmith (1967), Benlik saygısını, bireyin kendisi ile ilgili değerlendirmeleri olarak tanımlar. Kişinin kendini yeterli, önemli, başarılı ve değerli bulup bulmadığı gibi inançlarını ve kendini kabul edip etmeme gibi tutumlarını ifade eder. Çuhadaroğlu (1985), ise benlik saygısını, kişinin kendini tanınması ve gerekiolarak kabul etmesi sonucu gücünü fark etmesi ve kendini benimsemesi, bununla birlikte kendine karşı duyduğu sevgi, saygı ve güven duygularından oluştuğunu ifade eder. Kısaca benlik saygısı kişinin kendisine karşı tutumları ile ifade edilen değerliliğin kişisel yargısıdır.

Araştırmalar düşük ve yüksek benlik saygısı olmak üzereiki tür benlik saygısının bulunabilirliğini göstermektedir. Yüksek benlik saygısının, ebeveynlerle olumlu ilişkiler içinde olma, bireyin kendi yaşamında kontrolü olduğu duygusu, risk almaya istekli olma, kendini olumlu olarak değerlendirme, saldırgan tutumlardan uzak durmave genel olarak kendini iyi hissetme davranışı gösterir. Düşük benlik saygısına sahip bir birey ise kendine olan güveni zayıf, diğer insanlara bağımlı, sıkılğan, pasif ve içine kapanıktır. (Kaya ve Saçkes, 2005). Düşük benlik saygısına sahip olan bireyler değerli oldukları ya da olmadıkları fikrini diğer insanların kendilerine yönelik davranışlarından ve kendileri hakkındaki düşüncelerinden öğrenmektedirler (Gallahue and Omzun, 1995. Akt. Türk, 2007).

Yavuzer, (2002), düşük benlik saygısına sahip çocukların pek çoğunun, başarılarının büyük birbölümünü kendi kontrollerinin dışındakidiğer etkenlere dayandırdığını iddia etmektedir. Bu nedenlekendilerine olan güvenlerini ve gelecekte başarılı olma

şanslarını azaltırlar. Yüksek benlik saygısına sahip olan çocuklar ise, başarılarını büyük ölçüde kendi emek ve becerisinin sonucu olarak görür. Kendi kontrol duygusunu hisseder ve başarısızlığa uğradığında daha iyisini yapmak için motive olur.

Benlik saygısının yüksek olması yaşam kalitesini arttırmaktadır ve aynı zamanda depresyona karşı da önleyici bir faktördür. Düşük benlik saygısı; anksiyete, motivasyon eksikliği, intihar davranışları, yeme bozuklukları, depresyon gibi duygusal ve davranışsal bozukluklara neden olabilir. (Başbakkal, Muslu, Akçay, Bolışık, 2007)

Lecky (1951), akademik başarı ile benlik saygısının aynı yönde ilişkili olduğunu, başarısız öğrencilerin kendilerinden bir başarı beklenmediği için başarı yönünde bir gayret göstermediklerini belirtmiştir. Baymur (1970), yeteneği ölçüsünde başarılı olamayan öğrencilere yapılabilecek en önemli yardımın psikolojik danışmanlar aracılığıyla sağlanabileceğini, özellikle grupla psikolojik danışmanın hem ruh sağlığını hem de başarıyı yükselteceğini belirtmektedir.

Güven (1996), yatılı İlköğretim Bölge Okullarında eğitim gören yatılı ve normal eğitim alan öğrencilerin benlik saygılarını karşılaştırmalı olarak ele aldığı araştırmada YİBO'da ve ailesinin yanında kalan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını, YİBO'da kalan kız öğrencilerin benlik saygısı düzeyi, hem YİBO'da hem de ailesi yanında kalan erkek öğrencilerinkinden düşük olduğunu tespit etmiştir. YİBO'da kalan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri, YİBO'da kalan 6. sınıf öğrencilerinkinden düşük bulunurken, ailesinin yanında kalan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri arasında ise devam edilen sınıfa göre anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Kahraman (2009), yatılı okullar ile normal okullardaki ergenlerin benlik saygıları ile mizah duyguları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında kız ve erkek öğrencilerin benlik algıları arasında önemli bir farklılık olmadığını, normal okullardaki öğrencilerin mizah duygularının yatılı okullarda öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Şener, Özdemir, Karacan, Kargın (1997), tarafından Dinar depreminden sonra Ankara'da yatılı okula yerleştirilen ergenlerde travmanın psikolojik etkileri üzerine yapılan çalışmada yaşanan travmanın deneklerin çoğunda travma sonrası stres bozukluğuna yol açmadığı ve belirtiler düzeyinde kaldığına yönelik bulgular elde edilmiştir. Kırımoğlu, Çokluk, Yıldırım (2011), yatılı okul öğrencilerinin yalnızlık ve umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğunu ve yalnızlık arttıkça umutsuzluğunda arttığını tespit etmişlerdir. Morganett (2005), düşük benlik saygısının anksiyete, kızgınlık, depresyon, yabancılaşma ve umutsuzluk duygularıyla ilişkisi olduğu belirlemiştir. Kaya, Saçkes (2004), Çeçen ve Koçak (2007), Alver, Dilekmen, Seçer, Çiftçi (2011), grup rehberliğinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin benlik

saygıları üzerinde anlamlı bir farklılaşma yarattığını ve deney grubunda bulunan öğrencilerin benlik saygılarının yükseldiğini tespit etmişlerdir. Bayraktar, Sayıl, Kumru (2009), yaptıkları araştırmada lise düzeyinde erkeklerde akrana ve ebeveyne bağlanmanın benlik saygısını doğrudan yordadığı, kızlarda ise bu doğrudan ilişkinin yalnızca ebeveyne bağlanma ve benlik saygısı arasında olduğu, Üniversite örnekleminde ise kız ve erkeklerin farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Deniz (2004), üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı, karar verme stilleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada karar vermede öz-saygı, karar verme stillerinden erteleyici, dikkatli, panik, kaçınan karar verme ile problem çözme envanteri alt ölçekleri ve toplam puan arasında anlamlı ilişkiler olduğunu tespit etmiştir. Gümüş (2007), sosyal kaygının benlik saygısına ve işlevsel olmayan tutumlara göre yordanıp yordanamayacağını incelediği araştırmada benlik saygısının sosyal kaygının önemli bir yordayıcısı olduğunu tespit etmiştir.

Güvenç, Aktaş (2006), Ergenlik döneminde yaş, toplumsal cinsiyet, bireysel ve ilişkiyel tutumlar, benlik değeri ve yaşam becerilerine ilişkin algı arasındaki ilişkileri incelediği araştırma sonucunda benlik değeri ve iletişim becerileri algısının kuralcılıktan, yine benlik değeri ve atılganlık algısının ise kişisel kontrol eksikliğinden ve her iki yaşam becerisine ilişkin algının da kişisel sıkıntı boyutlarından yordanabildiğini tespit etmiştir. Öte yandan, ergenin yaşının, benlik saygısı ve yaşam becerileri değişkenlerini yordamadığı, cinsiyetin ise sadece iletişim algısını olumlu yönde yordadığı tespit edilmiştir. Haktanır, Baran (1998), Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarını incelediği araştırmada gencin cinsiyetinin algılanan demokratik ve ilgisiz, sosyo-ekonomik düzeyin demokratik, otoriter ve ilgisiz, annenin çalışma durumunun demokratik, doğum sırası ve kardeş sayısının otoriter ve ilgisiz anne baba tutumlarında, sosyo-ekonomik düzey ile doğum sırasının ise gencin benlik saygısında farklılık yarattığı saptanmıştır. Tunç, Esin (2006), çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada anne babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamasının açıklayıcı/otoriter ve izin verici-şımartan olarak algılayan gruptan anlamlı düzeyde farklı olduğunu ve anne babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin benlik saygısının açıklayıcı/otoriter ve izin verici/şımartan olarak algılayanlara göre daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Ülkemiz eğitim sisteminin önemli bir parçası ve gerçeği olan yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin benlik saygılarını çeşitli değişkenler açısından incelemiş olduğumuz bu araştırmanın sonuçlarının, yatılı okullar üzerine yapılmış olan az sayıdaki araştırma bulgularına yenilerinin eklenmesi, yatılı okullarda öğrenim gören yatılı, taşınmalı ve normal eğitim gören öğrencilerin benlik saygılarının çeşitli değişkenlere

göre göstermiş olduğu farklılığın ortaya konulması ve bu anlamda ilgili bilim adamları, eğitimciler ve eğitim yöneticilerine önemli bir veri kaynağı sunması açısından önemli görölmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı yatılı ilköğretim bölge okullarında (YİBO), eğitim görmekte olan öğrencilerin benlik saygılarının yaş, cinsiyet, eğitim türü, akademik başarı(düşük, orta, yüksek) ve disiplin cezası alıp almama değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Bu araştırma, ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1998). Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim öğretim yılında Erzurum'un ilçeleri olan Horasan, Köprüköy ve Karaçoban yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan yaklaşık 3000 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu sözü geçen evrenden uygun örneklem olarak belirlenen 428 öğrenciden oluşmaktadır. Uygun örnekleme yöntemi, zaman, para ve iş gücü kaybını temel amaç edinen bir örnekleme yöntemidir. Burada araştırmacı ihtiyaç duyduğu büyüklükteki bir gruba ulaşana kadar, en ulaşılabilir ve maksimum tasarruf sağlayacak bir durum veya örnek üzerinde çalışır(Büyüköztürk ve diğ. 2009). Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 178'i kız 250'sierektir. Öğrencilerin 184'ü yatılı, 167'si taşınmalı ve 79'u normal eğitim görmektedir. Akademik başarı olarak 69 öğrenci yüksek başarı, 83 öğrenci orta düzey başarı ve 278 öğrenci düşük başarı düzeyindedir. Öğrencilerin 23'ü disiplin cezası almış, 53'ü disiplin kuruluna sevk edilmiş ancak ceza almamış ve 354'ü hiçbir şekilde disiplin kuruluna sevk edilmemiş ve caza almamıştır.

Veri toplama araçları

Piers-Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği

Ölçeğin orijinali "Piers-Harris Children's Self-Concept Scale"dir. "Kendim Hakkında Düşüncelerim" adı ile de anılan 80 maddelik Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği 9 ila 16 yaş grubundaki öğrenciler için 1964'te Piers ve Harris tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiş ve Öner (1996) ve Çataklı (1985) tarafından Türkçe'ye

uyarlaması yapılmıştır. Ölçek öğrencilerin kendilerine (öz'üne) yönelik düşünce, duygu ve tutumlarını değerlendirmeyi amaçlar. Bu ölçek çocuklarda öz kavramı yada benlik anlayışının gelişimini, boyutlarını, kişilik ve çevre öğeleriyle olan ilişkilerini araştırma ve belirlemede kullanılır. Grup uygulamaları için en az 3. sınıf seviyesinde okuma becerisi gerektiren ölçeğin yanıtlanması yaklaşık 20–25 dakika alır. Okuma düzeyi düşük olan çocuklar yada okuma-yazması olmayanlar için bireysel uygulama yapılır. Ölçeği oluşturan 80 tanımlayıcı ifade vardır. Bunlara “evet” yada “hayır” şeklinde yanıt verilir. Yanıtlar bir anahtarla puanlanır. Buna göre elde edilen puanlar kuramsal olarak 0 ila 80 arasında değişir. Yüksek puan olumlu, düşük puan ise olumsuz öz-kavramın varlığını işaret eder.

Ölçeğin Puanlanması

Puanlama yanıt anahtarı kullanılarak yapılır. Ölçeğin amacı olumlu algılama ve düşünceleri saptama olduğundan, olumsuz yönde ifade edilmiş maddelere verilen “hayır” yanıtı doğru olarak kabul edilir. Ölçek puanı, yanıt anahtarına uyan maddelerin sayısal toplamıdır. Elde edilen öz kavramı ham puanı 0 ila 80 arasında değişir. Uygulamalar genelde, ham puanların 25 ila 75 arasında olduğunu göstermiştir.

Ölçek Puanlarının Yorumlanması

Elde edilen ham puanlar, ortalama, standart sapma, yüzdelerle sıralama ve T puanı tablolarından yararlanılarak değerlendirilir. Düşük puanlar bireyin öz-kavramının (öz değerinin) düşük yada olumsuz olduğunu işaret eder. Yüksek puanlar (özellikle çok yüksek olanlar) ise her zaman bireylerin gerçekten çok yüksek yada çok olumlu bir öz-kavramına sahip olduğunu göstermeyebilir. Bu durumda yüksek puanın geçerli olup olmadığını belirlemek için birey hakkında başka verilerden (diğer kişilik ölçümleri vb.) yararlanmak gerekebilir. Genelde dikkat çeken, düşük puanlardır. Düşük öz kavramı puanları, yardıma gereksinimi olan öğrencilerin ayırt edilebilmesi ve tanınmasında önemli bir ipucu oluşturabilir.

Piers-Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeğinin Güvenirlik Çalışması

Piers-Harris'in geliştirmiş olduğu Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeğinin 3–12. sınıf öğrencileriyle standardizasyonu yapılmıştır. Değişik yaş gruplarının ve cinsiyet farklarının olmadığı saptanan bu ölçeğin güvenilirliği, iç tutarlık ve değişmezlik (test tekrar test) teknikleriyle sınanmıştır. Spearman Brown ve Kuder Richardson 21 formülleri ile elde edilen iç tutarlık katsayıları .78 ile .93 arası; Pearson Momentler Çarpımı formülü ile elde edilen değişmezlik korelasyon katsayıları .71 ile .77 arası bulunmuştur. Bu veriler ölçek güvenilirliğinin doyurucu olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeğinin Geçerlik Çalışması

Ölçeğin ölçüt bağımlıgeçerliliği sınanırken Lippsit'in "Öğrenci Problem İşaretleme" listeleri oluşmuştur. Ölçekle ölçütler arasında. 68ve. 64 düzeyinde (anlamli) korelasyonlar elde edilmiştir. Yapı (yada kuramsal-kapsam) geçerliliği için 456 altıncı sınıf öğrencisinin puanına çoklu faktör analizi uygulanmıştır. Varimax rotasyonu ile elde edilen 10 faktörden altısının yorumlanabilir nitelikte olduğu; faktörlerin toplam puan değişiminin % 42'sini açıkladığı görülmüştür. Bu altı faktör ölçeğin alt testlerini oluşturmuştur. Katkı düzeyine göre sıralanan faktörler şöyle isimlendirilmiştir: (1) Davranış, (2) zeka ve okul durumu, (3) fiziksel görünüm ve nitelikleri, (4) kaygı, (5) sosyal beğeni yada gözde olma ve (6) mutluluk. Ancak bu faktörlerin ölçeğin Türkçe formundaki sıralanışı orijinalindeki sıralanışından farklıdır. Yapılan faktör analizi sonucunda toplam ölçek puanı değişimine katkı dereceleri bakımından (en yüksek katkıdan en düşük katkıya doğru) bu faktörlerin Türkçe formdaki sıralanışı : (a) "Mutluluk", (b) "kaygı", (c) "sosyal beğeni / gözde olma", (d) "davranış", (e) "fiziksel görünüm" ve (f) "zihinsel durum / okul durumu" şeklinde olmuştur (Öner, 1994: 1.2.10).

Verilerin analizi

Elde edilen verilerin analizinde t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) test tekniği kullanılmıştır. T testi, iki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasında ki farkın manidar olup olmadığını test etmek için kullanılırken, tek faktörlü varyans analizi (ANOVA), ilişkisiz iki yada daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere uygulanır (Büyüköztürk, 2010). Verilerin tamamı SPSS 16.00 istatistik paket programında bilgisayar ortamında analiz edilmiştir.

Bulgular

Yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin benlik saygıları ile çeşitli değişkenler arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığına ilişkin veriler aşağıda verilmiştir.

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Cinsiyetleri Arasındaki Farka İlişkin T Testi Sonuçları

Benlik	Cinsiyet	n	\bar{X}	S	t	p
	Erkek	250	50.3680	12.56152		
	Kız	178	50.0056	12.27901	.297	.767

Tablo 1 incelendiğinde yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin benlik saygıları ile cinsiyetleri arasında ki farkın anlamlılığın t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı ($t_{426} = .297$, $p > .05$) ve cinsiyetin benlik saygısını farklılaştıran bir değişken olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 2

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Yaşları Arasındaki Farka İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Benlik	Yaş	KT	sd	KO	F	p
	Gruplararası	725.42	3	241.807	1.578	.194
	Gruplarıçi	65280.79	426	153.241		
	Toplam	66006.21	429			

Tablo 2 incelendiğinde yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin benlik saygıları ile yaşları arasında ki farkın anlamlılığın tek yönlü varyans analizi ile test edilmesi sonucunda ($F_{(3-426)} = 1,578 = ,194$), anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre öğrencilerin benlik saygıları yaşlarına göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 3.

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri İle Eğitim Türü Arasındaki Farka İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Benlik	Eğitim Türü	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
	Gruplararası	1480.192	2	740.096			Yatılı-Taşımali
	Gruplarıçi	64526.015	427	151.115	4.898	.008	Yatılı-Normal
	Toplam	66006.207	429				Normal-Taşımali

Tablo 3 incelendiğinde yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin benlik saygıları ile aldıkları eğitim türü arasında ki farkın anlamlılığın tek yönlü

varyans analizi ile test edilmesi sonucunda ($F_{(2-427)}= 4,898=,008$), anlamlı olduğu görülmektedir. Bu farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden (Post Hoc) LSD testi yapılmıştır.

Eğitim türü ve benlik saygısı arasındaki farklılığa ilişkin olarak yatılı öğrenim görenlerin ortalamasının ($\bar{X}=48,08$), taşımali eğitim görenlerin ortalamasının ($\bar{X}=51,76$), normal eğitim görenlerin ortalamasının ($\bar{X}=51,98$) olduğu ve tablo 3'teki veriler incelendiğinde yatılı öğrenim gören öğrencilerin benlik saygılarının taşımali eğitim gören ve normal eğitim gören öğrencilere göre anlamlı farklılaşma gösterdiği görülmektedir. Bu sonuca göre yatılı öğrenim gören öğrencilerin benlik saygılarının hem taşımali öğrenim gören ve hem de normal eğitim gören öğrencilere kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Akademik Başarıları Arasındaki Farka İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Benlik	Akademik	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
	Başarı						
	Gruplararası	1575.741	2	787.870			Yüksek-Düşük
	Grup İçi	64430.466	427	150.891	5.221	.006	Yüksek-Orta
	Toplam	66006.207	429				

Tablo 4 incelendiğinde yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin benlik saygıları ile akademik başarıları arasında ki farkın anlamlılığının tek yönlü varyans analizi ile test edilmesi sonucunda ($F_{(2-427)}= 5,221$, $p<.01$), anlamlı olduğu görülmektedir. Bu farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden (Post Hoc), LSD testi yapılmıştır.

Başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=54,43$), orta düzey olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}= 50,49$), düşük olan öğrencilerin ortalamasının ise ($\bar{X}= 49,11$), olduğu görülmektedir. Elde edilen verilere göre akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin benlik saygısının orta ve düşük düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerden anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo5

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Disiplin durumları Arasındaki Farka İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Benlik	Akademik Başarı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
	Gruplararası	7783.187	2	3891.593			A*-B**
	Gruplarıçi	58223.020	427	136.354	28.540	.000	A-C***
	Toplam	66006.207	429				

*A: Disiplin cezası almış,

**B: Disipline sevk edilmiş ancak ceza almamış,

***C: Disiplin kuruluna hiç sevk edilmemiş.

Tablo 5 incelendiğinde yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin benlik saygıları ile disiplin durumları arasındaki farkın anlamlılığın tek yönlü varyans analizi ile test edilmesi sonucunda ($F_{(2,427)} = 28,540$, $p < .01$), anlamlı olduğu görülmektedir. Bu farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden (Post Hoc) LSD testi yapılmıştır.

Disipline hiç sevk edilmemiş olan grubun ortalamasının ($\bar{X} = 51,50$) ve disipline sevk edilen ancak ceza almayan grubun ortalamasının ($\bar{X} = 49,41$), disiplin cezası almış olan grubun ortalamasından ($\bar{X} = 32,56$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle yatılı ilköğretim bölge okullarında disiplin cezası almış olan öğrencilerin benlik saygısının diğer öğrencilerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelenen bu araştırmanın sonuçlarına topluca bakacak olduğumuzda öğrencilerin cinsiyet ve yaşları açısından benlik saygıları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. İlgili literatürde araştırma bulgumuzu destekleyen Kahraman (2009), Güvenç, Aktaş (2006), Bayraktar, Sayıl, Kumru (2009), Güven (1996), araştırma bulguları olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin almış oldukları eğitim türü açısından benlik saygısı düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığı ve yatılı öğrenim gören öğrencilerin taşınmalı eğitim ve normal eğitim gören öğrencilere göre daha düşük benlik saygısına sahip oldukları görülmektedir. Yapılan

benzer araştırmalara bakacak olduğumuzda, Kahraman (2009), yatılı okullarda yatılı öğrenim gören öğrencilerin benlik saygısı ve mizah duygularının normal eğitim gören öğrencilerden daha düşük olduğunu, Kırimoğlu, Çokluk, Yıldırım (2010), yatılı okul öğrencilerinin yalnızlık ve umutsuzluk düzeylerinin diğer okul öğrencilerine kıyasla daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Yatılı okullarda öğrenim gören öğrencilerin akademik başarıları ile benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu ve benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının da yüksek olduğu buna karşın benlik saygısı düşük olanların akademik başarılarının da düşük olduğu tespit edilmiştir. Kugle, Clements ve Powell (1983), Benlik saygısı ile akademik başarı arasındaki anlamlı düzeyde pozitif ilişki tespit ederken, Borges, Ruth, Nichols ve Nicols (1980) araştırmalarında bu üç kavram arasındaki ilişkiyi ele almışlar ve sonuç olarak gerçek akademik başarı ile benlik saygısı arasında olumlu ve anlamlı ilişki olduğu sonucunu elde ettikleri gibi beklenen akademik başarı ile benlik saygısı arasında da olumlu ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır, Hirsh ve Rapkin (1987), Kabalcı(2008), Suner (2000), akademik başarı ile benlik saygısı arasında anlamlı ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Yatılı okullarda öğrenim gören öğrencilerin disiplin cezası alıp almama durumları ile benlik saygıları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu ve disiplin cezası almış olan öğrencilerin benlik saygılarının disiplin cezası almamış olan öğrencilerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Benlik saygısı düşük olan öğrencilerin, disiplin suçu olarak nitelenen davranışlara daha fazla başvurduğu söylenebilir. İlgili literatürde yatılı okul öğrencilerinin benlik saygısı ile disiplin cezası alma durumunu araştıran bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Ancak yapılan benzer çalışmalarda Atik (2006), arkadaşlarına zorbaca davranışta bulunma ile benlik saygısı arasında negatif yönde ilişki olduğunu, Karataş(2008), Öğrencilerin suçluluk ve utanç puanlarında, disiplin cezası alıp almamaları açısından anlamlı farklılıklar tespit ederken, Ayan (2011), Özer, Gençtanırım, Ergene (2011), disiplin cezası alma ile okul terki arasında anlamlı ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Sonuç olarak yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin benlik saygıları yaş ve cinsiyete göre farklılaşmaz iken, eğitim türü açısından normal eğitim gören öğrencilerin benlik saygıları taşınmalı ve yatılı eğitim gören öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu, akademik başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin benlik saygılarının da yüksek olduğu, akademik başarısı düşük olan öğrencilerin benlik saygılarının da düşük olduğu ve disiplin cezası almış olan öğrencilerin benlik saygılarının da düşük olduğu tespit edilmiştir. Buna göre benlik saygısı yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim gören

öğrencilerin akademik başarı düzeyini ve disiplin cezası alma durumunu etkileyen ve alınan eğitim türüne göre (yatılı, taşımali, normal), farklılaşan bir faktördür.

Öneriler

Elde edilen bulgular doğrultusunda, benlik saygısının akademik başarı üzerinde etkili olan bir faktör olduğu tespit edildiğinden, yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrencilerin benlik saygılarını artırıcı grup rehberlik programlarına ağırlık verilmesi yararlı olacaktır.

Eğitim türü açısından normal eğitim gören öğrencilerin benlik saygılarının hem taşımali eğitim gören ve hem de yatılı eğitim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edildiğinden dolayı yatılı ve taşımali eğitim görüyor olmanın öğrencilerin benlik saygılarını hangi açıdan olumsuz etkilediğinin araştırılması yararlı olacaktır.

Disiplin cezası almış olan öğrencilerin benlik saygılarının hiç disiplin cezası almamış olan öğrencilerden daha düşük olduğu tespit edilmiş olduğundan dolayı, benlik saygısı düşük olan öğrencilerin tespit edilmesi ve okulda ki disiplin süreçleri açısından risk grubunda bulunan bu öğrencilerin benlik saygılarını geliştirecek eğitim ve rehberlik programlarına yönlendirilmeleri yararlı olacaktır.

Ayrıca yatılı ilköğretim bölge okullarında ki öğrencilerin hangi tür disiplin cezası aldığı ve bu cezayı almalarına zemin hazırlayan faktörlerin neler olduğu araştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alver, B., Dilekmen, M., Seçer, İ., Çiftçi, M.(2011). Grup Rehberlik Uygulamasının 8.Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi. *XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Kitapçığı*. Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İzmir
- Atik, G. (2006) The Role of Locus of Control, Self-Esteem, Parenting Style, Loneliness, and Academic Achievement in Predicting Bullying among Middle School Students.Master's thesis. Middle East Technical University
- Aslıhan, N. M. (1998). *Parçalanmış veya Tam Aileye Sahip Çocukların Öz Kavramı, Depresyon Düzeyleri ve Akademik Başarılarının Yas ve Cinsiyet Yönünden Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avşaroğlu, S.(2007). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa çıkma Stillerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından

- İncelenmesi". Yayınlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayan, S. (2011). Okulda Disiplin Cezası Alma, Ailede Şiddete Uğrama. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12,137-142
- Başbakkal, Z., Karayağız, G., Akçay, N., Bolışık, B.(2007). "Obezite Çocuklarda Düşük Benlik Saygısına Neden Oluyor Mu?". *Ege Pediatri Bülteni*, 14(3), 151-156
- Baymur, F. (1990). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Baymur, F.(1970). Kabiliyetleri Ölçüsünde Başarı Gösteremeyen Öğrencilere Yapılan Üç Türlü Yardım Şekli. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 911-912
- Bayraktar, F., Sayıl, M. & Kumru, A. (2009). Kız ve Erkek Ergenlerde Benlik Saygısı: Bir Model Önerisinin Sınanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 48-69
- Beane, J.A., Lipka, R.P., Ludewing, J.W. (1980). *Synthesis of Research on Self-Concept*. Educational Leadership, 38: 84-89
- Bruno, F. J. (1982). *Psikoloji Tarihine Giriş*. Çev. Nesrin Hisli. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat fakültesi Yayınları
- Borgers, M. A., Roth, A., Nichols, G.T., Nichols, B. S. (1980). Effect Of Gender, Age, Locus of Control, And Self Esteem On Estimates Of College Grades. *Psychological Reports*. 47, 831-837.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K.E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F.(2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Çankaya, B.(2007). *Lise I. Ve II. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Benlik Saygısının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*" Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelikoğlu, C. (1997). *Boşanmanın Çocukların Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Çeçen, A.R., Koçak, E. (2007). Deneysel Bir Çalışma: İlköğretim II. Kademe Öğrencilerine Uygulanan Benlik Saygısı Programının Öğrencilerin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi. *Eğitim Araştırmaları*, 27, 59-68.
- Çetin, M.Ç., Çağlayan, H.S., Kirimoglu, H., Filazoglu Çokluk, G. (2011).The Correlation between Depression and Life Quality in Players of the Regional Wheel Chair Basketball League. *World Applied Sciences Journal*. 14 (5). Available online at [http://idosi.org/wasj/wasj14\(5\)2011.htm](http://idosi.org/wasj/wasj14(5)2011.htm). Erişim Tarihi: 04.01.2012

- Çetinkaya, S., Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D.(2009). Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 151-158
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
- Coopersmith, S. (1969). *The Antecedent Of Self Esteem*. San Francisco: W. H. Freeman
- Deniz, M.E. (2004). Investigation of the Relation Between Decision Making Self-Esteem, Decision Making Style And Problem Solving Skills of University Students. *Eurasian Journal of Educational Research*. 15, 23-35.
- Gençtan, E. (1993). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar*. (10.basım). İstanbul: Remzi Kitapevi
- Gümüş, A.E. (2006). Sosyal Kaygının Benlik Saygısına ve İşlevsel Olmayan Tutumlara Göre Yordanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26),63-75.
- Güven, M. (1996). *Yatılı İlköğretim Bölge Okulunda ve Ailesi Yanında Kalan Öğrencilerin Benlik Kavramı Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Hamachek, D.E. (1995). *Ergen Benliğinin Psikolojisi ve Gelişimi*. J.f. Adams'ın (eds.) *Ergenliği anlamak* içinde, Onur, B. Çeviren Ersever, H. Ankara: İmge Kitabevi.
- Güvenç, G., Aktaş V. (2006). Ergenlik Döneminde Yaş, Toplumsal Cinsiyet, Bireysel ve İlişkisel Tutumlar, Benlik Değeri ve Yaşam Becerilerine İlişkin Algı Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 45-64.
- Haktanır, G., Baran, G., Alisinanoğlu, F.(1998). Çalışan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları,” *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 22(109), 27-31.
- Hirsh, B. J., Rapkin, B.D. (1987). The Transition to Junior High School, A Longitudinal Study of Self Esteem, Psychological Symptomatology, School Life And Social Support. *Child Development*, 58, 1235-1243.
- Kabalcı, T.(2008). *Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı, Sınav Kaygısı ve Sosyo-Demografik Değişkenler*. Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Karataş, Z. (2008). Lise Öğrencilerinin Suçluluk ve Utanç Puanlarının Disiplin Cezası Alıp Almama ve Cinsiyetleri Açısından İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2).103-114

- Kahraman, H., (2009). *Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (Yıbo) ve Normal Okullara Devam Eden Ergenlerde Mizah Duygusu ile Benlik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kaner, S.(1995). Görme ve Ortopedik Engelli ve Engelli Olmayan Ergenlerin Benlik Saygılarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi". *Özel eğitim dergisi*,2(1), 11-18.
- Karadağlı, A. (1992). *Öğrenci Hemşirelerin Benlik-Saygısı Düzeyleri İle Algıladıkları Okul Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*.1992 Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Günleri Kongre Kitabı İçinde, İzmir: Saray Tıp Kitabevleri.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartal, H., Bilgin, A.,(2008). Öğrenci, Veli ve Öğretmen Gözüyle İlköğretim Okullarında Yaşanan Zorbalık. *İlköğretim Online*, 7(2), 485-495, 2008.
- Kaya A., Saçkes, M. (2004) Benlik Saygısı Geliştirme Programının İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3 (21), 49-56
- Kılıçcı, Y. (2000). *Okulda Ruh Sağlığı*. İstanbul: Anı Yayıncılık
- Kırımoğlu, H., Gülşen, I., Çokluk, Y., (2010). Yatılı ilköğretim bölge okulu 6. 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Spor Yapma Durumlarına Göre Yalnızlık Ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. (hatay ili örneği). *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, (3), 101-108
- Kugle, L. Clements, O., Powell, M. (1983). Level and Stability of Self-Esteem in Relation to Academic Behavior of Second Grades. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, (1), 201-207.
- Lecky, P. (1951). *Self-consiatancy: a Theory of Personality*. Newyork: Island Press
- Morganett, S. R. (2005). *Yaşam Becerileri*. Çev. Sonay Gürçay, Alim Kaya, Mesut Saçkes, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özer, A., Gençtanırım, D., Ergene, T. (2011). Türk Lise Öğrencilerinde Okul Terkinin Yordanması: Aracı ve Etkileşim Değişkenleri ile Bir Model Testi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (161), 302-317
- Rogers, C.R.(1951). *Client-Centered Therapy*. Boston: Houghton Mifflin
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Süner, E. (2000), *Farklı Liselerde Ki Ergenlerin Benlik Saygısı, Akademik Başarı Ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasında Ki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Şener, Ş., Özdemir, D., Şenol, S. Karacan, E. (1997). Dinar Depreminden Sonra Ankara'da Yatılı Okula Yerleştirilen Ergenlerde Travmanın Psikolojik Etkileri: Bir Ön Çalışma. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 4(3),135-144
- Tunç, A., Esin, T. (2006), The Relationship Between Parenting Style and Self-Esteem.*Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*,25,37-44
- Türk, E.(2007) Spor Takımlarına Katılan ve Katılmayan Görme Engelli Öğrencilerin Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi” Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan Y., Gökcearslan, E.(2010). Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki İlköğretim Okullarında Akran Zorbalığı. *İlkoğretim Online*, 9(2), 576-586
- Özoglu, S.(1975). Psikolojik Danışmada Benlik Kavramı” *Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8,93-112.
- Yanbastı, G. (1996). *Kişilik Kuramları*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Yavuzer, H. (2002). *Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer, H. (1999). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.